DOI: https://doi.org/10.59295/DIA.2023.3.01
CZU: 373.091.217:379.8(478)(091)(093)
Orcid ID: 0000-0003-4289-2054
Orcid ID: 0000-0002-7288-1252

Dialog

150 DE ANI DE LA DESCHIDEREA ȘCOLII REALE DE LA CHIȘINĂU: PE URMELE UNUI TURNEU EDUCAȚIONAL LA IAȘI

Aliona GRATI

Alla CEASTINA

150 de ani de la deschiderea Școlii Reale de la Chișinău: pe urmele unui turneu educațional la Iași

Rezumat. Dialogul cu Alla Ceastina, doctor în studiul artelor, cercetător științific superior, se axează pe un document interesant descoperit la Agenția Națională a Arhivelor din Republica Moldova, care oferă informații despre o excursie a unui grup de 25 de elevi și 4 profesori de la Școala Reală de băieți din Chișinău, în orașul Iași, ce a avut loc la 4 și 5 octombrie 1909. Astăzi se arată deosebit de interesant să se meargă pe urmele acestei excursii, surprinzător de bogate în fapte istorice, să se viziteze monumente de arhitectură precum: Biserica Sfinții Trei Ierarhi, Catedrala Mitropoliei, Biserica Sfântul Nicolae, universitatea, teatrul ș.a. O astfel de excursie în orașul Iași rămâne relevantă și ar putea prezenta baza unui traseu turistic modern incitant pentru orice ghid. Se știe că Școală Reală pentru băieți de la Chișinău s-a deschis la 6 decembrie 1873, iar scopul ei era dezvoltarea deprinderilor practice și tehnice odată cu parcurgerea învățământului general. Astfel că, anul acesta se împlinesc 150 de ani de la înființarea ei – motiv în plus să ne amintim de instituția dată.

Cuvinte-cheie: Școală Reală de băieți, Chișinău, Iași, excursie, traseu turistic, obiective turistice, document de arhivă.

150 Anniversary of the Opening of Real School in Chișinău: Following an Educational Tour in Iași

Abstract. The dialogue with Alla Ceastina, who's the doctor in the study of arts, senior scientific researcher, focuses on an interesting document discovered in the National Archives Agency of the Republic of Moldova, which provides information about the trip of a group consisting of 25 students and 4 teachers from the Real School for the boys travelling from Chișinău to the Romanian city of Iași, which took place at 4 and 5 October 1909. Today it is particularly interesting to follow in the footsteps of this excursion, surprisingly rich in historical facts, to visit architectural monuments such as: the Church of the Three Holy Hierarchs, the Metropolitan Cathedral, the Saint Nicholas Church, the university, the theater, etc. Such a trip to Iași city remains relevant and can present the basis of a modern exciting tourist route for any guide. It's known that the Real School for the boys of Chișinău opened on December 6, 1873, and its purpose was the development of practical and technical skills with the completion of general education. So, this year we celebrate 150 years since its establishment, it's an additional reason to remember this institution.

Keywords: Real school, Chișinău, Iași, excursion, tourist route, tourist objectives, archive document.

AG: Stimată doamnă doctor Alla Ceastina, sunteți una dintre cele mai des întâlnite prezențe la Agenția Națională a Arhivelor din Chișinău. De ce credeți de cuviință că un cercetător în domeniul culturii, în general, în cel al artei, în special, trebuie să apeleze des la arhive?

AC: Documentele de arhivă sunt surse foarte importante pentru orice cercetare științifică, inclusiv în domeniul artei. Experiența mea vastă, care este deja de peste 30 de ani de când am căutat informații în diverse arhive din Moldova și din străinătate, confirmă acest lucru. Deosebit de importante sunt cercetările arhivistice în era Internetului de mare viteză, când putem întâlni online informații nesigure, pe care doar documentele de arhivă le pot confirma sau, dimpotrivă, infirma. Mai mult decât atât, fiecare cercetător, în activitatea sa științifică, trebuie să indice date de arhivă corecte, să arate numele arhivei, numărul fondului, al inventarului și paginile în care au fost găsite informațiile. Multe documente necunoscute anterior au fost deja desecretizate și așteaptă astăzi noi cercetări aprofundate pentru diferite publicații. Lucrările de istorie a artei necesită, de asemenea, studiul documentelor de arhivă, atât în colecțiile personale ale artiștilor și arhitecților, cât și în altele legate de tema cercetării științifice.

AG: Cum vă vine ideea scrierii unui articol? Vă inspiră informațiile pe care le descoperiți întâmplător să scrieți un material sau acesta e rezultatul unor căutări bine orientate de o temă prealabil stabilită?

AC: Un articol științific poate să apară în ambele cazuri menționate de dumneavoastră. Iată că anul acesta se împlinesc 150 de ani de când a fost fondată Școala Reală de băieți din Chișinău. Faptul servește ca pretext pentru o cercetare. La 6 decembrie 1873, la Chișinău, a fost deschisă o școală pentru tineri, unde aceștia își puteau dobândi deprinderi practice și tehnice odată cu instruirea de nivelul învățământului general. Studenții studiau discipline ca Legea lui Dumnezeu, limbi străine, literatură, geografie, istorie, desen, contabilitate, topografie, arta construcțiilor etc. După proiectul arhitectului V. Țiganco, în 1885, a fost ridicată o clădire pentru această instituție de învățământ, iar în 1886 a fost sfințită o capelă a școlii. Școală Reală a fost absolvită de către arhitecți celebri ca Mitrofan Elladi, Stepan Zalevski, Ippolit Levandovski, Mihail Cecherul-Cuș și alții.

AG: De menționat că sediul acestei școli s-a păstrat și găzduiește acum biblioteca Universității de Stat din Moldova. Astfel că istoria acesteia este extrem de relevantă pentru patrimoniul orașului.

AC: Aș vrea să invoc un caz curios legat de această școală. La Agenția Națională a Arhivelor din Republica Moldova a fost descoperit un document interesant. Mai exact, este un raport, datat cu anul 1909, al unui profesor de limba rusă din această Școală Reală, P. Sinitski, privind organizarea unei excursii în scopuri educaționale la Iași, Regatul României. Un grup de 25 de elevi din clasele a VI-a și a VII-a și patru profesori au călătorit, între 4 și 5 octombrie 1909, la Iași. Merită să călcăm pe urmele lor astăzi, după mai mult de o sută de ani și să urmărim faptele istorice surprinzător de bogate pe care le-au aflat elevi în această excursie.

AG: Astăzi, o excursie a elevilor noștri în România poate să ni se pară că nu este un fapt ieșit din comun, ci este o călătorie pe care și-o pot permite aproape toți cetățenii Republicii Moldova, care au dorință, un pașaport străin și lei românești. Ei au la dispoziție un tren confortabil cu care poți porni dimineața spre Iași, iar seara să te întorci înapoi. Dar cum a fost posibilă o asemenea excursie atunci, în 1909?

AC: Ideea unei astfel de excursii a apărut în septembrie 1909, după ce elevii Școlii Reale din Chișinău au mers împreună cu profesorii A. Zagoruiko și A. Pavlov, pentru o zi, în orașul Bender, cu scopul de a examina monumentele istorice și a vizita o expoziție agricolă deschisă acolo. După această expediție, profesorul de

istorie A. Zagoruiko a prezentat directorului școlii, St. Borishkevici, proiectul unei excursii în România. Directorul a recunoscut, în cadrul unei ședințe a consiliului pedagogic, utilitatea unei astfel de excursii pentru tineri. Apoi el a obținut permisiunea de la administratorii instituțiilor de învățământ din Departamentul Educațional Odesa și a solicitat guvernatorului Basarabiei să elibereze un pașaport colectiv pentru străinătate. La 3 octombrie 1909, grupul de excursioniști a pornit din Chișinău.

Conform proiectului inițial, ar fi trebuit să fie cinci profesori și 25 de elevi din clasele a VI-a și a VII-ea. Dar profesorul de istorie A. Zagoruiko s-a îmbolnăvit brusc și elevii au fost însoțiți de inspectorul interimar N. Panteleev, profesorul de limba rusă P. Sinitski și profesorul de gimnastică A. Pavlov. Dirigintele de clasă K. Popesco s-a alăturat grupului în așa-numitul „Ungheni rusesc". Directorul școlii îl trimisese din timp la Iași ca să rezolve problema cazării călătorilor. La Iași, G. Popesco a pus la punct toate chestiunile organizatorice, excursioniștii urmau să fie găzduiți de internatul Liceului. Din cauza epidemiei de tifos izbucnite în România în mai-iunie 1909, acolo erau locuri libere, pe care profesorii români le-au oferit amabil excursioniștilor de la Chișinău.

Așadar, luându-și dejunul, elevii și profesorii au pornit la drum. După ce au stat o jumătate de oră pe podul de cale ferată care făcea legătura între malurile rusești și românești ale râului Prut, cam pe la ora 16:00, ei s-au pomenit pe teritoriul României. Au trecut toate formalitățile cu pașapoartele, au îndeplinit alte cerințe vamale de trecere a frontierei și au ajuns cu toții în așa-zisul „Ungheni românesc". Aici excursioniștii au văzut că gara era destul de înghesuită, nu era niciun bufet, nici măcar nu era unde să bei apă. Trenurile cu vagoanele clasa a I-a, a II-a, a III-a s-au dovedit a fi joase, întunecate, fără chiuvete, fără rafturile de sus pentru îmbrăcăminte și bagaje de mână. „Privirea atentă a studenților a remarcat rapid defectele drumului străin, unora scăpându-le involuntar fraza: «La noi e mai bine!»", după cum relatează raportul de călătorie [1].

Pe la ora 18:00, trenul a ajuns pe peronul din Iași, unde pe turiști îi așteptau noi surprize. Au fost întâmpinați de un grup de 20 de liceeni, în frunte cu domnul Musteață, reprezentant al administrației orașului, care a ținut un scurt discurs de bun venit în limba română și le-a urat elevilor Școlii Reale din Chișinău „să ia cu ei cele mai bune amintiri despre Iași, unde chiar exista monumente de artă și instituții demne de inspectat" [1]. După ce au mulțumit pentru întâlnire, excursioniștii au fost conduși la liceu, unde îi așteptau directorul Tomida și reprezentantul primăriei, domnul Gunn, care au fost instruiți să însoțească grupul de studenți și să le arate obiectivele turistice ale orașului. „G. Tomida le-a oferit un dormitor mare separat, așa-numitul dormitor comun pentru studenții din instituțiile de învățământ închis, cu un număr suficient de paturi etc., și i-a invitat pe oaspeți în ospătărie, unde era deja servită masa cu un prânz simplu, dar bogat și gustos" [1].

După masă le-au fost prezentați doi studenți ai Universității din Iași, domnii Vântu și Halippa, cărora li s-a solicitat servicii de traducere în timpul excursiilor. Seara, la ora 20:20, excursioniștii s-au deplasat cu toții la teatru (Fig. 1), unde au examinat sala teatrului, foaierul și alte încăperi, apoi au privit un vodevil destul de amuzant, intitulat „El și ea". Din păcate, nu toată lumea a înțeles conținutul spectacolului, întrucât în grupă erau doar 3-4 elevi care vorbeau fluent limba română. Interesant este faptul că raportul descrie Teatrul din Iași, „care amintește foarte mult, în arhitectura externă și internă, teatrul din Odesa și poate fi numit o copie mai mică a acestuia din urmă, ceea ce nu este deloc surprinzător, întrucât ambele teatre au fost construite de aceleași persoane" [1].

AG: Teatrul Național „Vasile Alecsandri" din Iași este cel mai vechi teatru național și unul dintre cele mai prestigioase teatre din România. A fost înființat în 1840, la inițiativa lui Constantin Negruzzi, Vasile Alecsandri și Mihail Kogălniceanu, ca un fel de „Teatrul Bolșoi" al Moldovei. Acesta a fost găzduit de o clădire proiectată de biroul de arhitectură

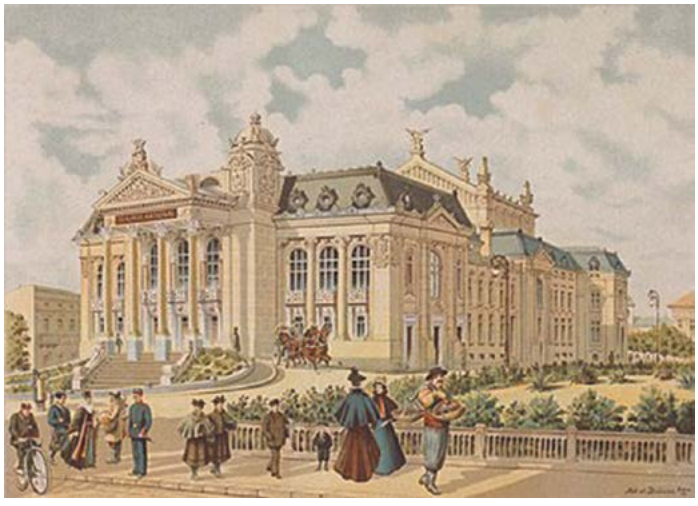

Fig. 1. Clădirea Teatrului Național „Vasile Alecsandri" din Iași

Fellner & Helmer în stil baroc și rococo. Clădirea Teatrului Național din Iași este inclusă în Lista Monumentelor Istorice ale țării.

AC: Și Teatrul de Operă și Balet, proiectat de acești arhitecți, poate fi numit, pe bună dreptate, cea mai vechi dintre instituțiile culturale ale Odesei. Viața teatrală din Odesa datează din primele zile ale existenței ei. Orașul de pe țărmul Mării Negre și-a câștigat dreptul de a avea un teatru încă în 1804, iar în 1809, acesta era deja construit. La 10 februarie 1810 a avut loc prima reprezentație. Dar, din păcate, în 1873 vechiul teatru a ars complet și nu a mai putut fi restaurat. Prin urmare, arhitecților vienezi F. Fellner și G. Helmer (Helmner) li s-a cerut să întocmească un proiect pentru un nou teatru. Clădirea Teatrului din Odesa a fost proiectată în stilul baroc vienez, care a fost principalul stil în arta europeană de la sfârșitul secolului al XVI-lea până la mijlocul secolului al XVIII-lea [2]. După teatru, excursioniștii s-au întors la Liceu. Așa le-a fost prima zi în orașul Iași.

Se planifica inițial să fie angajați, în calitate de ghizi prin oraș, domnii Pavlov și Popesco, dar totul s-a schimbat după ce domnii Tomida și Gunn s-au întâlnit cu turiștii pe platforma gării din Iași. Dând dovadă de o bunătate deosebită, ei s-au oferit să devină ghizi pe întreaga perioadă a ședерii grupului de elevi și profesori chișinăuieni la Iași. Studenții Vântu și Halippa le-au devenit traducători. Interesant este că traducătorii le explicau vorbitorilor de limbă rusă, care nu înțelegeau limba română, lucrurile neînțelese în limba germană. De reținut că vorbitorii de limbă rusă preferau să comunice în limbile germană și franceză.

A doua zi, la ora 9:00, excursioniștii au mers sa viziteze una dintre principalele atracții ale orașului Iasi – Biserica Sfinții Trei Ierarhi (Fig. 2). Se știe că „mănăstirea a fost construită în anii 1637-1639 și a fost sfințită de mitropolitul Varlaam la 6 mai 1639. Eforturile constructorilor străini aduși la Iași din străinătate (arhitectul bisericii, Ionache din Constantinopol, era armean) au îndeplinit din plin ambițiile ctitorului: Biserica Sfinții Trei Ierarhi a stârnit admirația vizitatorilor încă din momentul sfințirii ei, în 1639. Lăcașul a fost construit din blocuri de calcar tăiate, lipite împreună cu plumb topit. Planul Bisericii Sfinții Trei Ierarhi, în termeni generali, nu diferă de planul bisericilor moldovenești din acea epocă. Templul este construit sub forma unui triconc alungit, cu două tobe cu dom: unul deasupra pronaosului și celălalt deasupra naosului. Fațadele bisericii sunt împărțite în două niveluri printr-o centură răsucită, element caracteristic bisericilor din secolul al XVII-lea." [3].

Elevii au examinat pereții exteriori ai bisericii, care erau presărați de sus în jos cu ornamente sculptate pe piatră. Fiecare rând de ornamente înconjura biserica pe orizontală și avea propriul său model unic de desen, deosebindu-se de cel următor și de cel anterior, fiind,

Fig. 2. Biserica Sfinții Trei Ierarhi din Iași

în același timp, în armonie cu acestea. După cum se menționează în raport: „Pereții interiori sunt pictați cu imagini de sfinți, printre icoane sunt multe mozaicuri, multe pictate în *al fresco*; catapeteasma este din marmură, cu icoane în mozaic din marmură colorată. Splendoarea ustensilelor bisericești se potrivește pe deplin cu decorația interioară a bisericii." [3].

Apoi turiștii au mers să vadă un alt monument de arhitectură – Biserica Sfântul Nicolae (Fig. 3), care a fost ctitorită de Ștefan cel Mare și a fost construită de la 1 iunie 1491 până la 10 august 1492. Biserica cu hramul Sfântul Nicolae Făcătorul de Minuni a jucat rolul de biserică domnească, iar pentru a o deosebi de alte lăcașuri de cult din Iași, a fost numită Biserica Sf. Nicolae „Domnească", adică „biserica voievodului". Biserica este faimoasă pentru că aici aveau loc încoronările domnitorilor, de la Despot Vodă la Grigorie Alexandru Ghika. Unul dintre puținele elemente originale care au supraviețuit în biserica actuală este o inscripție în limba slavă, care a fost descoperită mult mai târziu în cimitir și plasată în zidărie în 1929. „În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, și al lui Ștefan Voievodul, prin harul lui Dumnezeu, domnitorul Țării Moldovei, fiul lui Bogdan Voievodul, a ridicat acest templu în numele sfântului nostru tată, ierarh și făcător de minuni Nicolae, și odihna sufletelor bunicilor, părinților și fraților noștri, pentru sănătatea noastră și a copiilor noștri; începând să-l zidească în anul 6999 (1491), la 1 iunie, și terminându-l în anul 7000 (1492), la 10 august" [3].

Raportul excursiei notează că această biserică „atât în interior, cât și în exterior este mai simplă decât Biserica Sfinții Trei Ierarhi". Aceste biserici sunt venerate ca relicve sacre și monumente antice și sunt păstrate cu mare grijă. După ce au fost restaurate cu sprijinul Casei Regale Române, aceste lăcașe de valoare culturală inestimabilă erau deschise doar o dată pe an la sărbătoarea lăcașului. Dar se făceau excepții pentru străini, cărora li se permitea să le viziteze ca pe obiective turistice.

Următorul obiect pe care l-au vizitat elevii Școlii Reale din Chișinău a fost Catedrala Mitropolitană sau, cum era numită mai des în România, Mitropolia. Aceasta avea un aspect maiestuos și era magnific decorată în interior. În raportul despre această excursie se menționa că excursioniștii „au stat mai mult de jumătate de slujbă și au plecat de acolo fără tragere de inimă, luând cea mai plăcută amintire despre frumusețea și grația lăcașului, slujba solemnă și minunatul cor mitropolitan, care a lăsat o impresie puternică asupra tuturor" [4].

În continuare, elevii au mers la galeria de artă, unde au admirat câteva tablouri originale, lucrări ale celor mai buni maeștri ai școlilor

spaniole și italiene, precum și lucrări ale artiștilor români. Totodată, curatorul muzeului le-a dat explicațiile necesare în limba română, germană și franceză, acordând o atenție deosebită picturilor care înfățișau episoade ale războiului din 1876-1877. „În ceea ce privește tehnica de executare a picturilor, se menționa în raport, artiștii români erau mai buni la portrete și picturi de gen, spre deosebire de picturile înfățișând marea. Dar, în orice caz, toți excursioniștii au afirmat că «pinacoteca face o impresie bună și îl face pe spectator să experimenteze câteva emoții plăcute»" [4].

Apoi grupul de la Chișinău a mers să ia micul dejun și să se odihnească timp de o oră și jumătate (13.00 – 14.30). Totodată au avut vreme să examineze clădirea liceului, unde au stat în perioada excursiei. Acestea erau săli de clasă, cămine, săli de studiu, biblioteci, o sală de cantină, o bucătărie cu lift care ridica mâncarea la etajul doi, spălătorie cu motor cu abur, o seră, o magazie acoperită pentru gimnastica în aer liber pe timp de ploaie și o sală de sport specială, situată separat de clădirea principală. În cadrul excursiei prin liceu, Tomida și unul dintre profesori au răspuns la toate întrebările despre procesul de învățământ, viața și programa școlară din România. „În clasa de fizică, unul dintre profesori a demonstrat un dispozitiv pentru vizualizarea obiectelor opace folosind raze X etc." [4].

După aceasta, excursioniștii au mers la universitate, unde au făcut turul sălii de adunări, precum și al sălilor zoologice, mineralogice și fizice. Au examinat colecțiile botanice și de altă natură, au văzut cum elevii reparau tot felul de dispozitive fizice pentru a le înmâna școlilor și instituțiilor de învățământ secundar. În unele săli de clasă erau profesori care răspundeau la întrebări, iar unul dintre ei a ținut chiar o scurtă prelegere despre pericolele gimnasticii militare și despre utilitatea mișcărilor libere mai ales la aer curat. Apoi elevii au făcut turul bibliotecii, care era bine echipată și avea o clădire excelentă separată, unde erau depozitate aproximativ 100.000 de cărți. Biblioteca deservea nu numai universitatea, ci și întregul oraș.

După aceasta, excursioniștii s-au deplasat, cu trăsuri special prevăzute, la Seminarul

Fig. 3. Biserica Sfântul Nicolae din Iași

Pedagogic pentru Bărbați, care se afla la 6 mile de Iași. „După inspectarea clădirii, sălilor de clasă, birourilor și colecțiilor de sericultură, excursioniștilor li s-au oferit ceai cu sandvișuri și fructe. Apoi ei au examinat sălile de gimnastică, stupii pentru albine, atelierele, curtea și viile, după care au admirat dansurile naționale ale seminariștilor" [4], după care au luat masa la liceu. După cum se menționează în raport, în România „se mănâncă de trei ori pe zi: la 8 dimineața (cafea), la 12:00 (micul dejun, mai ales cald) și la 18-19 (prânzul). Seara ultimei zile, pe 4 octombrie 1909, „a fost dedicată plăcerii: s-au plimbat prin oraș și au vizionat filme în cinematograful local" [4].

A doua zi (pe 5 octombrie), dimineața, „am explorat cele mai bune străzi ale orașului și am făcut tot felul de achiziții sub formă de suveniruri, precum cuțite, pixuri pliabile și scrisori deschise cu vederi din Iași" [4]. La ora 10:00, în aceeași zi, în clădirea liceului, excursioniștilor li s-a oferit un mic dejun cald, care a durat până la ora 11:00, după care cu toții au plecat la gară" [4]. Luându-și rămas bun de la domnii Tomida și Ganna, și mulțumindu-le pentru primirea călduroasă și excursiile reușite, la ora 12:00,

elevii Școlii Reale au pornit către Chișinău. La despărțire, liceenii români i-au aclamat cu bucurie. O oră mai târziu, călătorii se aflau deja în Ungheniul românesc, iar după încă o jumătate de oră au călcat în așa-zisa porțiune rusească a podului de cale ferată. La 17:21 au ajuns deja la Chișinău. Astfel s-a încheiat turneul grupului de la Școala Reală de băieți din Chișinău în orașul românesc Iași.

AG: O poveste foarte curioasă, care ne luminează nu doar imaginea orașului Iași la începutul secolului al XX-lea, ci și relațiile dintre două părți: pe de o parte, turiștii care au efectuat o excursie peste hotare, iar pe de altă parte, gazdele care i-au primit. Mai mult decât atât, ceea ce ne-ați revelat ne dă posibilitate să cunoaștem formele turismului din acea perioadă, precum și felul în care se desfășurau studiile la școlile importante din Chișinău, care presupuneau inclusiv deplasări în scop instructiv la distanțe mari.

AC: Profesorii au notat în raport că toți elevii s-au comportat disciplinat în timpul călătoriei, „Demn de laudă: nici cel mai mic incident sau chiar cea mai mică încălcare a disciplinei nu a fost comisă de niciunul dintre ei" [4]. Mai mult, directorul liceului-gazdă din Iași în persoană, care a fost prezent de fiecare dată când vizitatorii luau masa, a vorbit măgulitor despre tactul și buna educație a chișinăuenilor. Liderul grupului, Sinitski, a remarcat atitudinea studenților săi ca fiind dragoste pentru patria lor „și capacitatea de a o susține în fața străinilor" [4]. Astfel că, raportorii concluzionau satisfăcuți: 1) Scopul organizatorilor turneului de a examina orașul Iași și atracțiile sale turistice (bisericile ortodoxe, universitatea, liceul, Pinacoteca din Muzeul de Arte Frumoase) a fost atins; 2) Excursia s-a desfășurat în timpul vacanței, astfel că elevii nu au lipsit de la cursurile de la școală; 3) În timpul vizitei în orașul Iași, elevii au învățat istorie; 4) Numărul mic de elevi de 25 nu a creat probleme de supraveghere celor patru profesori. 5) În timpul călătoriei la Iași și înapoi la Chișinău, grupul de elevi s-a remarcat prin disciplină, în echipă a dominat o atmosferă prietenoasă, optimistă. 6) În timpul opririlor, studenții au fost plasați în spații amenajate și li s-a oferit comodități suficiente, cu prânzuri și mic dejun, „s-au mișcat mult, au fost adesea în aer curat mult timp etc."; 7) În condițiile bunei organizări, excursia nu a fost împovărătoare nici pentru studenți, nici pentru profesorii Școlii Reale. După cum reiese din raportul financiar atașat, biletele de tren dus-întors au costat 59 de ruble, 66 de copeici. 8) Micul dejun la Ungheni pe drumul dus-întors a costat 14 ruble, 50 de copeici. 9) Pașaportul colectiv (carte) – 50 copeici. 10.) Viza pașaport – 2 ruble. 11) Salarizarea servitorilor liceului – 7 ruble. 12) Taximetriștii – 5 ruble, 25 de copeici. 13) Alte cheltuieli – 9 ruble, 76 de copeici. 14) Și totalul cheltuit a fost de 98 de ruble, 67 de copeici. 15) Costul mediu pe persoană – 3 ruble, 40 de copeici. 16) Durata excursiei a fost de 2 zile și 8 ore [4].

AG: Una dintre sarcinile proiectului „Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii", la care ați contribuit ca cercetător, a fost să alcătuiască trasee turistice. Credeți că excursia pe care ați invocat-o poate sta la baza unui nou traseu turistic?

AC: Și astăzi, desfășurarea unei astfel de excursii la Iași ar fi foarte relevantă și instructivă, putând deveni un traseu turistic incitant pentru orice ghid modern.

Note și referințe bibliografice:

1. Agenția Națională a Arhivelor (ANA), F. 1862, inv. 22, d. l 518, f. 36.

2. *Teatrul de Operă și Balet din Odesa*, în *Enciclopedia „Baletul"* ed. Yu. N. Grigorovici, 1981. https://www.belcanto.ru/odessa.html

3. *Biserica domnească Sfântul Nicolae din Iași,* https://www.moldovenii.md/ru/section/744/content/9948

4. ANA, F. 1862, inv. 22, d. 518, f. 37.

*Dialogul este elaborat în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 *Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii.*